

Ainevaldkond „SOTSIAALAINED“

Üldalused

Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;

- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonna õppeained ja maht

Ainevaldkonna õppeained on **ajalugu, ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus** ning valikaine on **usundiõpetus**. Ajalugu õpitakse alates 5. klassist, inimeseõpetust 2. klassist ning ühiskonnaõpetust 6. klassist. Usundiõpetust on võimalik õpetada valikainena kõigis kolmes kooliastmes. Õppeainete kavades esitatud taotletavaid õpitulemusi ja õppesisu koostades on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ning aineti alljärgnevalt:

I kooliaste

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

II kooliaste

ajalugu – 3 nädalatundi

inimeseõpetus – 2 nädalatundi

ühiskonnaõpetus – 1 nädalatund

Õppeainete nädalatundide jagunemine kooliastmete sees määratakse kooli õppekavas arvestusega, et taotletavad õpitulemused ning õppe- ja kasvatus-eesmärgid oleksid saavutatud.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikmena ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidentiteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks.

Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglustele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktseptitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Kõigi valdkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas.

Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda.

Õppesisu käsitluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

Üldpädevuste kujundamise võimalusi

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse ning sotsiaalse ja kodanikupädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja ühiskonna jätkusuutliku arengu põhimõtteid ning nendest oma tegutsemises juhinduda toetavad ajalugu ja ühiskonnaõpetus. Kõik sotsiaallained süvendavad lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse. Inimeseõpetus ning usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskus seista vastu kesksete normide rikkumisele ning sotsiaalse õigluse ja eri soost inimeste võrdse kohtlemise põhimõtete järgimine on üks õppekava üldeesmärke, mille kujundamisel on suurem rõhk ühiskonnaõpetusel ja inimeseõpetusel.

Enesemääratluspädevuse aluseks on suutlikkus mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme. Pädevuse kujundamist toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevus. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise plaanimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevus. Kõik valdkonna õppeained kujundavad suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust. Väljendusriikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus. Kõik valdkonna õppeained toetavad oskust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh

mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevus. Ennekõike ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained õpetavad nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, seadma eesmärged, genereerima ideid ning neid ellu viima. Aineõpetuse kaudu kujundatakse algatusvõimet ja vastutustunnet, et teha eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitletavate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevat võimalust ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalust, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Elukestev õpe ja karjääri plaanimine. Kujundatakse iseseisva õppimise oskust, mis on tähtis alus elukestva õppe harjumuste ja hoiakute omandamiseks. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse hoiakuid, mida on õpilasele vaja tulevases tööelus. Õpilastele tutvustatakse sotsiaalvaldkonnaga enim seotud ametid, erialasid ja edasiõppimisvõimalusi. Kujundatakse arusaama ühiskonnas toimuvate muutuste põhjustest ja tagajärgedest ning sellest, mil moel mõjutavad need õpilase valikuid ja tulevikku määravaid otsuseid.

Erinevate õppetegevuste kaudu saavad õpilased ülevaate tööturu üldisest olukorrast ja tulevikuprognosidest, tööõigusest, erinevatest töödest eri tegevusvaldkondade ameti- ja kutsealadel ning kasutada seda infot nii tulevast õpitavat eriala valides kui ka pikemaajalist karjääri plaanides. Erinevaid ametid ja elukutseid tutvustades pööratakse tähelepanu töö iseloomule, töökeskkonnale, töötingimustele ning vajalikele teadmistele, oskustele ja isiksuseomadustele.

Õpe annab õpilasele teadmised sellest, et erinevate tööde tegemisel on erinevad nõuded ja töötingimused. Õpilast juhatakse analüüsima, millised on tema eeldused huvipakkuva töö tegemiseks, sh sobiv tervises seisund, füüsiline vorm, füsioloogilised eeldused. Õpilane hakkab analüüsima oma võimeid, oskusi ja väärtusi ning seostama neid tulevase haridustee ja tööelu valikutega, koostades esmase karjääriplaani.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning on kaasatud kohalikku kogukonda käsitlevate otsuste tegemisse.

Kultuuriline identiteet. Toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Teabe keskkond. Toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Tervis ja ohutus. Toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Väärtused ja kõlblus. Toetatakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes mõistab üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Õppetegevuse kavandamine ning korraldamine

Õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvialadega tegelda;
- 3) võimaldatakse nii üksi- kui ka ühisõpet (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd ning teised kooperatiivse õppimise vormid), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseiks ja iseseisvaks õppijaiks ning loovaiks ja kriitiliselt mõtlevaiks ühiskonnaliikmeiks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on pööratud hoiakute kujundamisel;
- 7) arvestatakse õpilaste võimeid ja suutlikkust, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 8) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetodeile: vestlus, arutelu, diskussioon, juhtumianalüüs, paaristöö, projektõpe, rollimäng, rühmatöö, väitlus, ajurünnak; ajaloolise kujutluse loomine, tegevuspõhine õpe (nt dramatiseeringud, mudelite ja makettide valmistamine, ühistegevus ja vabatahtlik töö, heategevusprojekt);
- 9) luuakse võimalused koostada referaat, ajajoon, õpimapp ja uurimistöö, teha praktilisi uurimistöid (nt töö allikate ja kaardiga, töölehtede ja kontuurkaardi täitmine, küsitluse korraldamine, loovtöö/arutluse/arvamusloo kirjutamine, töö esitlemine, infootsing teabeallikatest, infoanalüüs, klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine, statistika ning juriidilise dokumendi lugemine, dokumendiplankide täitmine), osaleda temaatilistes mängudes (nt tarbijakaitse), kriitiliselt analüüsida reklaami, teemakohaseid filme jms;
- 10) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline ja ajaloolis-kultuuriline keskkond (muistised, ehitised), arvuti/ multimeediaklass, asutused, muuseumid, näitused, raamatukogu, looduskeskkond, kohaliku omavalitsuse ja riigiasutused, ettevõtted, mittetulundusühingud, arhiivid jm;
- 11) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitus oleks võimalikult elulähedane.

Hindamise alused

Hindamise põhiülesanne on toetada õpilase arengut, et kujuneks positiivne minapilt ja adekvaatne enesehinnang. Ainekavas on kirjeldatud õppeaine õpitulemused kooliastmete kaupa kahel tasemel: üldised õpitulemused õpetamise eesmärkidena ning osaoskuste õpitulemused. Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste, sh esituste ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust ainekavades taotletavatele õpitulemustele ning õpilase individuaalseid iseärasusi ja mõtlemise arengut. Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest.

Hoiakute ja väärtuste kohta (nt huvi tundmine, tähtsuse mõistmine, väärtustamine, vajaduste arvestamine, reeglite järgimine) antakse tagasisidet.

Õpitulemusi hinnatakse **sõnaliste hinnangute** ja **numbriliste hinnetega**. Õpitulemuste hindamise vormid peavad olema mitmekesised. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse, mis hindamisvahendeid kasutatakse ning mis on hindamise kriteeriumid. Tähtsal kohal on **kujundav hindamine**, mis keskendub eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Hindamise kriteeriumid ja viiepallisüsteemist erinev hindamise korraldus täpsustakse kooli õppekavas.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata. Aineteadmisi ja -oskusi ning hoiakuid hinnates on põhirõhk kujundaval hindamisel.

Õpitulemusi hinnates kasutatakse mitmekesiseid ja õpitulemustega vastavuses olevaid vorme, mis sisaldavad suulisi, kirjalikke ja praktilisi ülesandeid. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla. Praktiliste tööde puhul hinnatakse mitte ainult tulemust, vaid ka protsessi kulgu.

Suuliste ja kirjalike ülesannete puhul õpilane:

- 1) selgitab ning kirjeldab mõistete sisu ja nendevahelisi seoseid;
- 2) selgitab oma arvamusi, hinnanguid, seisukohti ja suhtumisi, seostades neid omandatud teadmistega;
- 3) eristab, rühmitab, võrdleb ja analüüsib olukordi, seisundeid, tegevusi ning tunnuseid lähtuvalt õpitulemustest;
- 4) demonstreerib faktide, mõistete ning seaduspärasuste tundmist, lähtudes õpiülesannete sisust.

Praktiliste ülesannete puhul õpilane:

- 1) rakendab õpituatsioonis teoreetilisi teadmisi praktiliselt;
- 2) demonstreerib õpitulemustes määratud oskusi õpituatsioonis;
- 3) kirjeldab õpitulemustes määratud teadmiste ja oskuste rakendamist igapäevaelus.

Inimeseõpetuses tähendab hindamine konkreetsete õpitulemuste saavutatuse ja õppija arengu toetamist, kusjuures põhiohk on õpilase arengu toetamisel, seejuures pakkudes võimalusi enesehindamiseks. Aineteadmiste ja -oskuste kõrval antakse kujundavat tagasisidet ka väärtuste ning hoiakute kohta. Väärtuste ja hoiakute hindamist võimaldavad rollimängud, juhtumianalüüsid ning rühmatöö.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu.

Hindamise vormid sisaldavad 5. klassis suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartide, allikmaterjali ja piltidega, loovtööd ning jutustuse kirjutamist, samuti allika usaldusvärsust info edasikandmisel. Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid. Lühijutu ning kirjelduse puhul hinnatakse ülesehituse loogikat ja terviklikkust, mõistete ning märksõnade sobivust konteksti, stiili ja ainealast õigekirja. 5. klassis ei kontrollita kontrolltöödega enam kui üht õpitut teemat korraga.

Ühiskonnaõpetuses tuleb hindamisel II kooliastmes arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgida jõukohasuse põhimõtet märksõnadest lahendamist toetava selgituseni ning täpse juhendini. Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamislugu ja juhtumianalüüs, dokumendi ja kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuvõtmine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning info leidmine, kasutamine ja rühmitamine.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö plaanimise, tegemise, tulemuste tõlgendamise, järeldamise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.

Õpilase ja õpetaja koostöös hinnatakse ka õpilase õpitulemusi koolivälises mitteformaalses õppes, kui seal omandatu vastab taotlevatele õpitulemustele (nt osavõtt projektidest, tegevus õpilasesinduses või kodanikuühendustes jm).

Füüsiline õpikeskkond

Kool korraldab valdava osa õppes klassis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus rühmatööks ja ümarlauavestluseks ning toetavad demonstratsioonivahendid;
- 2) internetiühendus ning audiovisuaalse materjali kasutamise võimalus.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õppe sidumiseks igapäevaeluga õpet ja õppekäike väljaspool klassiruumi (muuseumis, arhiivis, näitusel, raamatukogus jm) vähemalt kaks korda õppeaasta jooksul;
- 2) kasutada klassiruumis ainekava eesmärges toetavaid õppematerjale ja -vahendeid:
  - a) Eesti Vabariigi põhiseadus;
  - b) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon;
  - c) ÜRO lapse õiguste konventsioon;
  - d) ajalooatlased, kontuur- ja seinakaardid;
  - e) allikakogumikud, käsiraamatud, erialased teatmeteosed;
  - f) elulooraamatud ja teabekirjandus;
  - g) auvised, digitaliseeritud andmebaasid ja arhiivid;
  - h) illustratiivne pildimaterjal (fotod, karikatuurid);
  - i) IKT-põhised õppematerjalid;
  - j) ajalehed ja ajakirjad;
  - k) statistilised ja metoodilised materjalid.

AINE Inimeseõpetus

Üldalused

Seoses väikese õpilaste arvuga õpetatakse inimeseõpetust II-III ja V-VI liitklassides. See tingib, et ühel aastal õpetatakse II ja V klassi õppematerjali ja teisel aastal III ja VI klassi õppematerjali.

II-III klass 1 ainetund nädalas, kokku aasta jooksul 35 õppetundi

V-VI klass 1 ainetund nädalas, kokku aasta jooksul 35 õppetundi.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid: Põhikooli inimeseõpetusega taotletakse, et õpilane tunneb ja väärtustab isiksuse arenemisele ning sotsialiseerumisele kaasa aitavate teadmiste, oskuste ja hoiakute kujunemist järgmistes valdkondades:

- 1) enesekohased ja sotsiaalsed oskused;
- 2) füüsiline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne areng;
- 3) tervis ja tervislik eluviis;
- 4) turvalisus ja riskikäitumise ennetamine;
- 5) üldinimlikud väärtused: ausus, hoolivus, vastutustunne ja õiglus.

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna, integreerides õppesisu kõigis kooliastmes. Inimeseõpetus toetab õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks. Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja üldinimlikke väärtusi, nagu ausus, hoolivus, vastutustunne ning õiglus.

I KOOLIASTE

Õpitulemused

Õpetus inimeseõpetuses esimeses kooliastmes on sissejuhatuse nii inimese- kui ka ühiskonnaõpetuse algtõdedesse, kusjuures rõhk on enese suhestamisel lähiümbrusega, enesekohaste ja sotsiaalsete pädevuse kontekstis, kusjuures kõige tähtsamad enesekohased pädevused.

Õppe diferentseerimine

Nii klassitöös kui uurimuslike tööde tegemisel tuleb arvestada õpilaste individuaalsete iseärasustega. Klassis leidub alati õpilasi, kes suudavad töö valmis teha teistest kiiremini. Õpilased vajavad ülesande lahendamiseks erineval määral aega. Õppetöö ja tööjuhendid on vaja koostada nii, et ülesanded oleksid erineva keerukusega. Keskendumisraskustega õpilased vajavad pidevat tähelepanu ja tagasisidet. Võimaluse korral võiks neile teha eraldi tööjuhendid, kus tööetapid sisaldavad lühiajalisi tegevusi, ulatuslikumad ülesanded tuleks esitada selgepiiriliste etappidena, et iga osa tegemine annaks tunde millegi saavutamisest.

II klass

Mina

Teema käsitlemise ajaline maht (4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Õppesisu Mina. Suhtumine endasse ja teistesse. Iga inimese väärtus. Viisakas käitumine.	Õpilane: 1) kirjeldab oma välimust, huvisid ja tegevusi, mida talle meeldib teha; 2) eristab mehi ja naisi;	loodusõpetus (inimene, välisehitus), kunstiõpetus eesti keel (eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö) arvutiõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskkond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil

	<p>3) nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;</p> <p>4) väärtustab iseennast ja teisi;</p> <p>5) mõistab viisaka käitumise vajalikkust.</p>		<p>töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p> <p>Enesemääratluspädevus</p>
--	---	--	--

Mina ja minu pere

Teema käsitlemise ajaline maht (14 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Kodu.</p> <p>Koduarmastus.</p> <p>Kodu traditsioonid.</p> <p>Perekond.</p> <p>Erinevad pered.</p> <p>Vanavanemad ja teised sugulased.</p> <p>Pereliikmete tegevus ja rollid.</p> <p>Kodused tööd.</p> <p>Abivalmidus, kohuse ja</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1.Väärtustab oma kodu. Jutustab oma peretraditsioonidest..</p> <p>2.Kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad.</p> <p>3. Väärtustab oma peret.</p> <p>4.Selgitab lähemaid sugulussuhteid</p>	<p>eesti keel (suuline keelekasutus)</p> <p>muusikaõpetus (vastavateemalised laulud)</p> <p>tööõpetus (kodundus)</p> <p>kunstiõpetus</p> <p>loodusõpetus</p> <p>kehaline kasvatus -</p> <p>liikumismängud</p> <p>liiklusõpetus - ohutu liiklemine</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi</p>

<p>vastutustunne.</p> <p>Vanemate ja teiste inimeste töö.</p> <p>Koduümbrus.</p> <p>Naabrid ja naabruskond.</p> <p>Võõras ümbrus ja võõraga kaasaminek</p> <p>Ohud kodus ja koduümbruses.</p>	<p>5.Kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus.</p> <p>6. Kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid.</p> <p>7.Väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres.</p> <p>8.Teab oma kohustusi peres.</p> <p>9.Teab inimeste erinevaid töid ja töökohti.</p> <p>10.Oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult.</p> <p>11. Kirjeldab ohtlikke olukordi, ka kooliteel ning ka seda, kuidas seal käituda.</p> <p>12. Suhtleb sõbralikult ja kaaslasli toetavalt.</p>	<p>praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Keskkond ja jätkusuutlik areng: elukeskkonda väärtustava hoiaku omaksvõtmine soodustab õpilase kujunemist aktiivseks vastutustundlikuks kodanikuks.</p> <p>Tervis ja ohutus</p>
---	---	--

Mina – aeg ja asjad

Teema käsitlemise ajaline maht (6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Aeg.</p> <p>Aja planeerimine.</p> <p>Oma tegevuse kavandamine.</p> <p>Täpsus, lubadused, vastutus.</p> <p>Minu oma, tema oma, meie oma.</p> <p>Asja väärtus ja hind.</p> <p>Asjade väärtus teiste väärtuste seas.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab aja kulgu ja seis. 2. Planeerib oma päevakava. 3. Kirjeldab, kuidas sisustada vaba aega. 4. Väärtustab tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks. 5. Oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta. 6. Selgitab asjade väärtust. 7. Väärtustab ausust asjade jagamisel. 	<p>eesti keel</p> <p>matemaatika (ajaühikud ajaühikute seosed, kell ja kalender)</p> <p>muusikaõpetus (teemakohased laulud)</p> <p>loodusõpetus</p> <p>tööõpetus</p> <p>kehaline kasvatus (liikumismängud)</p> <p>arvutiõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p> <p>Enesemääratluspädevus</p>

Mina ja kodumaa

Teema käsitlemise ajaline maht (5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Eesti – minu kodumaa.	Õpilane:	Eesti keel	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse

<p>Kodukoht. Rahvakalendri tähtpäevad. Eesti rikkus.</p>	<p>1. Tunneb ära EV lipu ja vapi. 2. Oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti. 3. Leiab Euroopa kaardilt Eesti. 4. Leiab Eesti kaardil kodukoha . 5. Tunneb ära kodukoha sümbolika. 6. Nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku. 7. Kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid. 8. Väärtustab Eestit, oma kodumaad.</p>	<p>muusikaõpetus (teemased laulud, laulu- ja ringmängud, regivärss, liisusalmid, eesti rahvalaulud ja -pillid) kunstiõpetus(eneseväljendust toetav teemakohane loovtöö), kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud) arvutiõpetus loodusõpetus (kaardiõpetus)</p>	<p>ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Enesemääratluspädevus</p>
--	---	---	---

Mina ja tervis

Teema käsitlemise ajaline maht (6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Tervis. Terve ja haige inimene.</p>	<p>Õpilane: 1. Kirjeldab, kuidas oma tervise</p>	<p>eesti keel loodusõpetus (inimene: inimese</p>	<p>Tervis ja ohutus Sotsiaalne pädevus: kujundatakse</p>

<p>Ravimid</p> <p>Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p> <p>Abi saamise võimalused.</p> <p>Esmaabi.</p>	<p>eest hoolitseda.</p> <p>2. Eristab nakkuslikke ja mittenakkuslikke haigusi.</p> <p>3. Saab aru, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning teab, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud.</p> <p>4. Kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport.</p> <p>5. Teab, et liikumine, puhkus ja tervislik toitumine on tähtsad seoses tervisliku eluvisiga.</p> <p>6. Demonstreerib lihtsamaid esmaabivõtteid.</p> <p>7. Teab hädaabi telefoninumbreid ja oskab abi kutsuda.</p>	<p>meeled ja avastamine, tahked ja vedelad ained),</p> <p>muusikaõpetus (teemakohased laulud), tööõpetus(kodundus, isiklik hügieen), kehaline kasvatus</p> <p>hügieenireeglid sportides,</p> <p>ilmastikule vastav riietus, keha puhtus</p> <p>arvutiõpetus</p> <p>matemaatika</p>	<p>ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p>
---	--	--	--

III klass

Mina

Teema käsitlemise ajaline maht (5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Mina ja endasse suhtumine.</p> <p>Igäühe individuaalsus ja väärtuslikkus.</p> <p>Lapse õigused ja kohustused.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust. 2. Võrdleb oma välimust, huve ja tugevusi kaasõpilaste omadega. 3. Väärtustab inimese õigust olla erinev. 	<p>eesti keel</p> <p>loodusõpetus (inimene)</p> <p>kunstiõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Enesemääratluspädevus</p>

Mina ja tervis

Teema käsitlemise ajaline maht (6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Vaimne ja füüsiline tervis.</p> <p>Tervislik eluviis.</p> <p>Ohud tervisele ja toimetulek ohuolukorras.</p>	<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eristab vaimset ja füüsilist tervist. 2. Kirjeldab seoseid tervise 	<p>eesti keel</p> <p>matemaatika</p> <p>loodusõpetus</p> <p>arvutiõpetus</p>	<p>Tervis ja ohutus</p> <p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate</p>

	<p>hoidmise viiside vahel: mitmekesine toitumine, uni ja puhkus ning liikumine.</p> <p>3. Väärtustab tervislikku eluviisi.</p> <p>4. Kirjeldab olukordi ja Toob näiteid, kuidas keelduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist.</p> <p>5. Nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral.</p>	<p>kunstiõpetus</p> <p>kodundus</p>	<p>kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p>
--	---	-------------------------------------	--

Mina ja meie

Teema käsitlemise ajaline maht (13 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Minu ja teiste vajadused.</p> <p>Sõbrad ja sõpruse hoidmine.</p> <p>Sallivus.</p> <p>Üksteise eest hoolitsemine ja</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1. Nimetab inimese eluks vajalikke olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Loodusõpetus</p> <p>Arvutiõpetus</p> <p>Kunstiõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste</p>

<p>teiste abistamine.</p> <p>Ausus ja õiglus .</p> <p>Leppimine.</p> <p>Vabandamine.</p> <p>Oma muredest rääkimine ja tunnete väljendamine.</p> <p>Oskus panna end teise inimese olukorda.</p> <p>Keeldumine kahjulikust tegevusest.</p> <p>Hea ja halb käitumine.</p> <p>Südametunnistus.</p> <p>Käitumisreeglid</p> <p>Minu käitumise mõju ja tagajärjed.</p> <p>Vastutus.</p> <p>Mäng ja töö.</p> <p>Õppimine.</p> <p>Kohustetunne ja vastutus.</p> <p>Meeskonnatöö.</p> <p>Tööjaotus.</p>	<p>omadega.</p> <p>2. Kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral ning hindab ennast nende omaduste järgi.</p> <p>3. Väärtustab sõprust.</p> <p>4. Väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist.</p> <p>5. Väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes.</p>	<p>koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Tervis ja ohutus</p>
---	--	--

Mina ja kodumaa

Teema käsitlemise ajaline maht (5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Küla, vald, linn, maakond. Eesti teiste riikide seas, naaberriigid. EV ja kodukoha sümbolid. Erinevate rahvaste tavad ja kombed. Sallivus.	Õpilased: 1.Selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas . 2.Leiab Euroopa kaar- dilt Eesti ja naaberrii- gid. 3. Nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid, 4.Kirjeldab Eestis elavate rahvuste kombeid ja austab neid. Väärtustab oma kodumaad.	loodusõpetus (Eesti kaart, maakondade märkimine kaardile, õppekäik kodukohtas) tööõpetus (oma maakonna rahvuslikud mustrid ja motiivid, kehaline kasvatus (Eesti traditsioonilised laulumängud ja pärimustantsud) muusikaõpetus (Eesti rahvalaulud ja rahva- pillid) kunstiõpetus (sümboolika joonista mine, pilt kodukohast) loodusõpetus (kodukoha elurikkus ja maastik)	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Enesemääratluspädevus

II kooliaste

II kooliastme lõpuks

keskendub õpetus tervisekasvatusele, õpilase tervist tugevdavale ja väärtustavale eluviisile ning enesekohasele ja sotsiaalsele pädevusele, et vältida sotsiaalseid probleeme. Nii kooliastmeti kui ka klassiti lähtutakse teemade valikul printsibiist, et liigutakse lähemalt kaugemale, kusjuures teemakäsitus on kontsentiline. Õppetegevuse valikul lähtutakse inimeseõpetuse eesmärkidest, arendades õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, kusjuures põhiohk on hoiakute kujundamisel. Teises kooliastmes on keskmes õpilase sotsiaalne pädevus ja sotsiaalsete probleemide ennetamine ning õpilase tervist tugevdav ja väärtustav eluviis. Inimeseõpetuses õpitakse teatud teemasid ülevaate korras ja teatud teemasid käsitletaksesügavuti. Teemasid võib käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste-, teadmiste- ja väärtustepõhised õpitulemused.

Õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- 1) kirjeldab enesehinnangu, enesekontrolli ning eneseanalüüsi võimalusi ja olulisust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada, demonstreerides seda õpituatsioonis;
- 2) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;
- 3) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- 4) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeea, aktsepteerides nende individuaalsust;
- 5) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib, kuidas õpituatsioonis tõhusalt verbaalselt oma tundeid väljendada, aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- 6) kirjeldab, mis on füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis, ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- 7) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keeldudaennast ja teisi kahjustavast tegevusest;

- 8) teab ja oskab õpituatsioonis leida erinevaid lahendusviise otsuste langetamisel;
- 9) teab, kuidas toimida ohuolukorras, oskab õpituatsioonis abi kutsuda ning valdab esmaabivõtteid;
- 10) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks.

Õppesisu ja –tegevus

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üldpädevustest, õppeaine eesmärkidest, õppesisust ja oodatavatest õpitulemustest ning toetatakse lõimingut teisteõppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) taotletakse, et õpilase õpikoormus (sh kodutööde maht) on mõõdukas, jaotub õppeaasta ulatuses ühtlaselt ning jätab õpilasele piisavalt aega puhata ja huvitegevustega tegelda;
- 3) võimaldatakse õppida individuaalselt ja üheskoos teistega (iseseisvad, paaris- ja rühmatööd), et toetada õpilaste kujunemist aktiivseteks ning iseseisvateks õppijateks;
- 4) kasutatakse diferentseeritud õppeülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud käsitlust ning suurendavad õpimotivatsiooni;
- 5) rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid;
- 6) laiendatakse õpikeskkonda: sotsiaal-kultuuriline keskkond, arvutiklass, asutused, muuseumid, näitused jne;
- 7) kasutatakse mitmekülgset õppemeetodite valikut rõhuasetusega aktiivõppemeetoditele: arutelud, diskussioonid, juhtumianalüüs, paaristööd, projektõpe, rollimängud, rühmatööd, väitlused, õpimapi ja uurimistöö koostamine, praktilised ja uurimistööd (nt töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine, infootsing teabeallikatest) jne;
- 8) arvestatakse õpilaste võimete ja suutlikkuse ja kohaliku eripäraga ning ühiskonnas toimivate muutustega;
- 9) arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, sealjuures on põhiorhk hoiakute kujundamisel;
- 10) võimaldatakse siduda õpet koolivälise eluga (kohtuda erinevate inimestega, kaasata vanemaid jne), et kogu ainekäsitlus oleks võimalikult elulähedane.

Õppe diferentseerimine

Õppe korraldamisel on oluline eakohasus ning varem omandatu arvestamine ja sellega seostamine. Õpet on vaja diferentseerida, arvestades õpilaste eripära, kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas.

V klass

Tervis

Teema käsitlemise ajaline maht (4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Tervise olemus: füüsiline, vaimne ja sotsiaalne tervis. Tervisenäitajad. Tervist mõjutavad tegurid. Hea ja halb stress. Keha reaktsioonid stressile. Pingete maandamise võimalused.	Õpilane: 1) kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt; 2) teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja kehapikkust, kehatemperatuuri, pulsisagedust, enesetunnet; 3) nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja	eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene), kehaline kasvatus (teadmised spordist jaliikumisviisidest), kunstiõpetus (terve ja aktiivse inimese ning tema tegevuste kujutamine). matemaatika (numbrilised tervisenäitajad jne)	Tervis ja ohutus Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskkond: teabeallikate kasutamine.. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Matemaatikapädevus Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse

	sotsiaalsele tervisele; 4) eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi; 5) väärtustab oma tervist.		tehnoloogilist pädevust.
--	---	--	--------------------------

Tervislik eluviis

Teema käsitlemise ajaline maht (5tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Tervisliku eluviisi komponendid. Tervislik toitumine. Tervisliku toitumise põhimõtted. Toitumist mõjutavad tegurid. Kehaline aktiivsus. Kehalise aktiivsuse vormid. Tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted. Päevakava ning töö ja puhkuse vaheldumine. Uni.	1) oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus; 2) koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest; 3) kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid; 4) selgitab, kuidas on toitumine	eesti keel ja kirjandus, loodusõpetus (inimene), kehaline kasvatus (teadmised spordist ja liikumisviisidest) mtemaatika kunstiõpetus arvutiõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Tervis ja ohutus Teabekeskkond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse

	seotud terviseiga; 5) kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut; 6) teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid; 7) oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest; 8) hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses; 9) väärtustab tervislik-ku eluviisi.		tehnoloogilist pädevust. Keskkond ja jätkusuutlik areng: elukeskkonda väärtustava hoiaku omaksvõtmine soodustab õpilase kujunemist aktiivseks vastutustundlikuks kodanikuks.
--	---	--	---

Murdeiga ja kehalised muutused

Teema käsitlemise ajaline maht (6 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Murdeiga inimese elukaares. Kehalised ja emotsionaalsed	Õpilane: 1) kirjeldab murdeiga inimese	Eesti keel ja kirjandus ühiskonnaõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.

<p>muutused murde eas. Kehaliste muutuste erinev tempo murde eas. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine.</p>	<p>elukaare osana ning murde eas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega; 2) aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda; 3) teab, et murdeiga on varieeruv ning igapähe oma arengutempo; 4) teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega.</p>	<p>loodusõpetus kehaline kasvatus kunstiõpetus arvutiõpetus ajalugu</p>	<p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Tervis ja ohutus</p>
---	---	---	--

Turvalisus ja riskikäitumine

Teema käsitlemise ajaline maht (10 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Turvaline ning ohutu käitumine koolis, kodus ja õues. Eakaaslaste ning meedia mõju</p>	<p>Õpilane: 1) kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;</p>	<p>Eesti keel ja kirjandus ühiskonnsõpetus loodusõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p>

<p>tervisele ja ohukäitumisele.</p> <p>Iseenda vastustus.</p> <p>Vahendatud suhtlemine.</p> <p>Tõhusad enesekohased ja sotsiaalsed oskused uimastitega seotud situatsioonides.</p> <p>Valikud ja vastutus seoses uimastitega.</p> <p>Tubaka, alkoholi ja teiste levinud uimastite tarbimisega seonduvad riskid tervisele.</p>	<p>2) selgitab, miks liicluseeskiri on kohustuslik kõigile ning kirjeldab, kuidas seda järgida;</p> <p>3) teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada ning kuidas abi kutsuda;</p> <p>4) nimetab meediast tulenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;</p> <p>5) suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;</p> <p>6) väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;</p> <p>7) demonstreerib õpisisituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline</p>	<p>kehaline kasvatus</p> <p>ajalugu</p>	<p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: elukeskkonda väärtustava hoiaku omaksvõtmine soodustab õpilase kujunemist aktiivseks vastutustundlikuks kodanikuks.</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Tervis ja ohutus</p>
---	---	---	---

	mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus; 8.) kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile; 9) väärtustab mitmekesist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta.		
--	---	--	--

Haigused ja esmaabi

Teema käsitlemise ajaline maht (7 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Levinumad laste ja noorte haigused. Nakkus- ja mittenakkushaigused. Haigustest hoidumine. HIV, selle levikuteed jäsellest hoidumise võimalused. AIDS. Esmaabi põhimõtted. Esmaabi erinevates olukordades.	Õpilane: 1) oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi; 2) selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega; 3) teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta	Eesti keel ja kirjandus ajalugu ühiskonnaõpetus loodusõpetus kunstiõpetus kehaline kasvatus	Õpioskuste kujundamine Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Tervis ja ohutus Enesemääratluspädevus

<p>Käitumine õnnetusjuhtumi korral.</p>	<p>HIViga nakatumise eest;</p> <p>4) kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;</p> <p>5) teab, kuidas toimida turvaliselt ohuolukorras ja abi kutsuda ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid (nt kõhuvalu, külmumine, luumurd, minestamine, nihestus, peapõrutus, palavik ja päikesepiste);</p> <p>6) nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;</p> <p>7) väärtustab enda ja teiste inimeste elu.</p>		
---	---	--	--

Keskkond ja tervis

Teema käsitlemise ajaline maht (3tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Tervislik elukeskkond. Tervislik õpikeskkond. Tervis heaolu tagajana.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskonnast;</p> <p>2) eristab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;</p> <p>3) kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele.</p>	<p>loodusõpetus (elu mitmekesisus maal, elukeskkonnad Eestis)</p> <p>eesti keel</p> <p>kunstiõpetus</p> <p>arvutiõpetus</p> <p>inglise keel</p>	<p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p> <p>Enesemääratluspädevus</p> <p>Keskkond ja jätkusuutlik areng: elukeskkonda väärtustava hoiaku omaksvõtmine soodustab õpilase kujunemist aktiivseks vastutustundlikuks kodanikuks.</p> <p>Tervis ja ohutus</p>

VI klass

Mina ja suhtlemine

Teema käsitlemise ajaline maht (4 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Enesesse uskumine. Enesehinnang. Eneseanalüüs. Enesekontroll. Oma väärtuste selgitamine.	Õpilane: 1) analüüsib enda iseloomijooni ja omadusi väärtustades positiivseid jooni ja omadusi; 2) mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb; 3) mõistab enesekontrolli olemust ning demonstreerib õpituatsioonis oma käitumise kontrolli, saades hakkama vihaga ja teiste emotsioonidega; 4) oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga.	Eesti keel ja kirjandus Ühiskonnaõpetus (elukutsed, teadmised ja oskused) arvutiõpetus ajalugu	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjel-duste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus

Suhtlemine teistega

Teema käsitlemise ajaline maht (9 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Minu ja teiste vajadused. Vajaduste hierarhia. Suhtlemise komponendid. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Aktiivne kuulamine. Tunnete väljendamine. Eneseavamine. Eelarvamused. Kehtestav, agressiivne ja alistuv käitumine. „Ei“ ütlemine seoses ennast ja teisi kahjustava käitumisega.	Õpilane: 1) tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid; 2) teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust; 3) eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist; 4) kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlemisvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele; 5) demonstreerib õpisisituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid; 6) mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele; 7) demonstreerib õpisisituatsioonis, kuidas	Eesti keel ja kirjandus ühiskonnaõpetus arvutiõpetus matemaatika ajalugu loodusõpetus võõrkeeled muusikaõpetus kunstiõpetus kehaline kasvatus	Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus

	<p>väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;</p> <p>8)teadvustab eelarvamuste mõju suhtlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;</p> <p>9)eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;</p> <p>10)teab,et „ei“ütlemine on oma õiguste eest seismine ning oskab partnerit arvestavalt öelda „ei“ ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib partneri „ei“ ütlmist ennast ja teisi kahjustava käitumise korral;</p> <p>11)väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse.</p>		
--	---	--	--

Suhted teistega

Teema käsitlemise ajaline maht (9 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Tõhusad sotsiaalsed oskused: üksteise aitamine, jagamine, koostöö ja hoolitsemine. Sallivus enda ja teiste vastu. Hoolivus. Sõprussuhted. Usaldus suhtes. Empaatia. Vastutus suhetes. Kaaslaste mõju ja surve. Erinevuste ja mitmekesisuse väärtustamine. Isikuseärasused. Soolised erinevused. Erivajadustega inimesed.	Õpilane: 1) kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (üksteise aitamise, jagamise, koostöö ja hoolitsemise) toimimist igapäevaelus; 2) oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta; 3) väärtustab hoolivust, sallivust,koostööd ja üksteise abistamist; 4) eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu; 5) demonstreerib õpitu olukorras teise isiku vaatenurgast;	eesti keel ja kirjandus ajalugu arvutiõpetus ühiskonnaõpetus kunstiõpetus kehaline kasvatus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskkond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus

	<p>6) tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtussuhtlemist;</p> <p>7) väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat;</p> <p>8) kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;</p> <p>9) mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.</p>		
--	--	--	--

Konfliktid

Teema käsitlemise ajaline maht (3 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
<p>Konfliktide olemus ja põhjused.</p> <p>Tõhusad ja mittetõhusad konfliktide lahendamise teed.</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib</p>	<p>eesti keel ja kirjandus</p> <p>ühiskonnaõpetus</p> <p>ajalugu</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabe-</p>

	konflikte kui osa elust; 2) teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ning mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise; 3) kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhuseid viise ning väärtustab neid.	arvutiõpetus	allikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koos-tamine. Õpioskuste kujundamine Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus
--	--	--------------	--

Otsustamine ja probleemilahendus

Teema käsitlemise ajaline maht (5 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Otsustamine ja probleemide lahendamine. Erinevate käitumisviiside leidmine probleemide lahendamises. Tagajärgede arvestamine probleemilahenduses. Vastutus otsustamisel.	Õpilane: 1) teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise; 2) kirjeldab otsustades erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;	eesti keel ja kirjandus ühiskonnaõpetus ajalugu kunstiõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjel-duste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi

	3) mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi; 4) selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut; 5) väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.		praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust. Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus
--	--	--	--

Positiivne mõtlemine

Teema käsitlemise ajaline maht (2 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbivate teemade käsitlemisviisid
Positiivsed jooned ja omadused endas ning teistes, nende märkamine.	Õpilane: 1.nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi; 2.väärtustab positiivset mõtlemist.	eesti keel kunstiõpetus muusikaõpetus ühiskonnaõpetus loodusõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.

Kasutatav kirjandus ja õppematerjalid

1. R. Kippak, A. Kloren, E. Kulderknup, K. Peetris. In 2. 2. klassi inimeseõpetuse tööraamat. Tallinn, Koolibri, 2011.
2. R. Kippak, A. Kloren, E. Kulderkup, K. Peetris. In 3. 3 . klassi inimeseõpetuse töövihik. Tallinn, Koolibri, 2012.
3. Kersti Lepik. Tervist, tervis! 5. klassi inimeseõpetuse õpik. Tallinn, Koolibri, 2012
4. Kersti Lepik. Tervist, tervis! 5. klassi inimeseõpetuse töövihik. Tallinn, Koolibri, 2012
5. M. Kagadze, K. Kullasepp. Suhtlemine on lahe. 6. klassi inimeseõpetuse õpik. Koolibri, 2013
6. M. Kagadze, K. Kullasepp. Suhtlemine on lahe. 6. Klassi inimeseõpetuse töövihik. Koolibri,2013
7. REKK. Inimeseõpetus. Tallinn, 2003.
8. M. Klaos. Õnnetusjuhtumid ja turvalisus. Tartu, 2007.
9. MinaSinaMina. Tallinn, 2004.

ÕPPEAINE Ajalugu

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) tunneb huvi mineviku vastu;
- 2) tunneb oma kodukoha ajalugu, Eesti ajalugu, Euroopa ning maailma ajalugu ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja isikute kaudu;
- 3) kasutab ajaloo põhimõisteid õiges kontekstis, eristab ajaloofakti tõlgendusest ning arvamusest, näeb ja sõnastab probleeme ning esitab neist läh- tudes küsimusi ja pakub lahendusteid;
- 4) leiab, üldistab, tõlgendab, kasutab ja hindab kriitiliselt ajalooteavet ning allikate usaldusväärsust;
- 5) väärtustab kultuurilist mitmekesisust ja oma rolli kultuuripärandi säilitajana ning määratleb end oma rahva liikmena;
- 6) mõistab ühiskonna mitmekesisust, kujundab ning põhjendab oma arvamust, analüüsib ja hindab oma tegevust ning näeb ja korrigeerib oma ek- simusi;
- 7) tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid, väljendab oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult ning kasutab õppe- tegevuses IKT vahendeid.

Õppeaine kirjeldus

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhja-

likult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja -nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust ning paljusid Eesti ajaloo probleeme.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamine;
- 3) küsimuste esitamine ajaloo kohta ning neile vastamine;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitiline mõtlemine, arutlusoskus, järelduste tegemine ja seoste loomine ning oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja töö ajalookaardiga, info leidmine erinevatest teabeallikatest, selle kasutamine ja hindamine, suuline ja kirjalik eneseväljendus ning IKT vahendite kasutamine.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidena kooliastmeti.

Ajalootundides peab õpilastele tutvustama erinevaid ajalookäsitlusi neist ühtki peale surumata. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajaloo-uurija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajaloosündmuste ja -nähtuste käsitlemist eri allikais.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

- 1) kasutab asjakohaselt aja mõistega seonduvaid õpitud sõnu, lühendeid ja fraase;
- 2) tunneb mõningaid iseloomulikke sündmusi kodukoha ja Eesti ajaloost ning seostab neid omavahel;
- 3) teab mõnda ajaloolist asumit, selle tekkimise ja kujunemise põhjusi;
- 4) hindab materiaalsel keskkonda kui ajaloosündmuste peamist kandjat;
- 5) toob näiteid muinasaja ja vanaaja kohta;
- 6) mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning esitab näiteid erinevate kultuurivaldkondade kohta;
- 7) mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, ning loob lihtsamaid seoseid mõne sündmuse näitel;
- 8) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, töötab lihtsamate allikatega ja hindab neid kriitiliselt;
- 9) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, koostab kava, lühijuttu ja kirjeldust ning kasutab ajalookaarti.

Õpitulemused ja õppesisu II kooliastmes

V klass

Ajaloo algõpetus

70 õppetundi aastas, 2 tundi nädalas

Ajaarvamine ja ajalooallikad

Teema käsitlemise ajaline maht (10 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
Ajaga seotud mõisted.	Õpilane:	Eesti keel ja kirjandus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse

<p>Ajalooajalugud: muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu.</p>	<p>1) kasutab kontekstis aja mõistega seonduvaid sõnu, lühendeid ja fraase sajand, aastatuhat, eKr, pKr, araabia number, Rooma number, ajaloo periodiseerimine;</p> <p>2) kirjeldab mõnda minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus;</p> <p>3) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;</p> <p>4) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult,</p> <p>5) koostab kava ja lühijuttu;</p> <p>6) kasutab ajalookaarti</p>	<p>matemaatika</p> <p>ühiskonnaõpetus</p> <p>arvutiõpetus</p> <p>loodusõpetus</p> <p>inimeseõpetus</p> <p>kunstiõpetus</p>	<p>ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjel-duste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p> <p>Enesemääratluspädevus</p>
--	--	--	--

Ajalooallikad

Teema käsitlemise ajaline maht (10 tundi)

Õppeasisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
<p>Ajalugu ja ajalooallikad.</p> <p>Allikate tõlgendamine: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest; '</p>	<p>eesti keel ja kirjandus</p> <p>ühiskonnaõpetus</p> <p>kunstiõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p>

allikas, muuseum ja arhiiv.	2) töötab lihtsamate allikatega; 3) kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik allikas, suuline allikas, esemeline allikas	arvutiõpetus matemaatika loodusõpetus võõrkeeled muusikaõpetus	Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjel-duste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.
-----------------------------	--	--	---

Eluolu

Teema käsitlemise ajaline maht (8 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal. Eluolu: tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.	Õpilane: 1) kirjeldab mõnda minevikusündmust, mineviku inimeste eluolu; 2) leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid;	Eesti keel Kirjandus Loodusõpetus Inimeseõpetus Matemaatika Kunstiõpetus	Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist

	3) väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, 4)koostab kava ja lühijuttu; 5) kasutab ajalookaarti	Muusikaõpetus arvutiõpetus	pädevust. Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus
--	--	-------------------------------	--

Ajaloosündmused ja ajaloolised isikud

Teema käsitlemise ajaline maht (34 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
Ajaloosündmused ja silmapaistvad isikud kodukohas, Eestis, Euroopas ning maailmas. Elu linnas ja maal, rahu ja sõja ajal, eluolu, tegevusalad, elamud, rõivastus, toit, kultuur ja traditsioonid, nende muutumine ajas.	Õpilane: 1) Kirjeldab mõnda kodukohas aset leidnud minevikusündmust ja inimeste eluolu minevikus; 2) teab kodukohast pärit silmapaistvaid isikuid ja nende saavuttusi; 3) kirjeldab eluolu erinevusi maal ja linnas, sõja ja rahu ajal ning nende erinevusi minevikus ja nüüdisajal; 4) oskab koostada lihtsamat ajaliini ja lühijuttu ajaloolisest isikust ning	Eesti keel Kirjandus Matemaatika Inimeseõpetus Arvutiõpetus Kunstiõpetus Muusikaõpetus Loodusõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjel-duste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist

	mineviku eluolus.		pädevust. Enesemääratluspädevus Tervis ja ohutus
--	-------------------	--	--

Kasutatav õppekirjandus

Milvi Martina Piir. Inimesed ajas. Ajaloo õpik 5. klassile I ja II osa. Avita2011

Milvi Martina Piir. Inimesed ajas. Ajaloo töövihik 5. klassile I ja II osa. Avita 2011

VI klass

70 tundi õppeaastas, 2 tundi nädalas

Üldpädevused

Väärtuspädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda ajalugu ja ühiskonnaõpetus; lugupidavat suhtumist erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse süvendab usundiõpetus. Inimeseõpetus ja usundiõpetus toetavad väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega koosõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele kujundavad ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Enesemääratluspädevust – suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme – toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õppetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatikapädevust – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis eluja tegevusvaldkondades – toetavad kõik valdkonna õppeained.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärke, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega

Läbivad teemad

Läbiva teema „**Elukestev õpe ja karjääri planeerimine**” käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutavas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „**Keskkond ja jätkusuutlik areng**” toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „**Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „**Kultuuriline identiteet**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste

mõtte- ja käitumistaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „**Teabekeskond**” käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „**Tehnoloogia ja innovatsioon**” toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „**Tervis ja ohutus**” käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „**Väärtused ja kõlblus**” taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimalust.

Lõiming teiste ainetega

Ajalugu on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Emakeelepädevus – suutlikkus väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste; kasutada kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili ning ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgida õigekeelsusnõudeid. Lisaks tähtsustuvad teksti kriitilise analüüsi oskus, meediakirjaoskus, info hankimine ja selle kriitiline hindamine, tööde vormistamine ning autoriõiguse kaitse.

Võõrkeeltepädevus – teadmised erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest, oma ja teiste kultuuride erinevuste mõistmine ning lugupidamine teiste keelte ja kultuuride vastu mitmekultuurilises ühiskonnas; võõrkeeleoskus.

Matemaatikapädevus – ajaarvamine; ressurside planeerimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme püstitada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning

tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusteaduslik pädevus – looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese areng ja rahvastikuprotsessid; majanduse ressursid; ühiskonna jätkusuutlikkus, säästlik tarbimine, üleilmastumine, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamine ja mõistmine ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamine.

Tehnoloogiline pädevus – ametid ja elukutsed erinevates ühiskondades, tehnika ja tootmise arengu seos muutustega ühiskonnas; tööturg, kutsesuunitlus ja karjääri planeerimine; oskus hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt ning eetilisel oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel; kasutada tehnilisi vahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstipädevus – Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemade käsitlemine, iluhinnangute muutumine ajas; esteetiline areng ja eneseteostus, rahvakultuur ning loominguline eneseväljendusoskus.

Tervise- ja kehakultuuripädevus – suutlikkus mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendada sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Hindamine

Ajaloo õpitulemusi hinnates lähtutakse õppekava üldosas ning teistes hindamist reguleerivate õigusaktide hindamiskäsitlusest.

Ajaloo õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade ajalooõpetuse õpitulemuste saavutatuselt ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks.

Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavate õpitulemustele.

Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid parandatakse ka õigekirjavead, mida hindamisel ei arvestata.

Õpitulemusi kontrollides tuleb jälgida teadmiste (ajaloolise sõnavara) ja oskuste tasakaalu. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanuselisi

iseärasusi, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Õpitulemuste hindamisel kasutatakse sõnalisi hinnanguid ja numbrilisi hindeid.

Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Õpitulemuste kontrollimise vormid peaksid olema mitmekesised, sisaldama suulist ja kirjalikku küsitlust, tööd kaartidega, allikmaterjaliga, piltidega, pikaajaliste projektide, referaatide ja uurimistööde koostamist, arutluse kirjutamist.

Üksikfaktide tundmisele tuleb eelistada olulisemate ajaloosündmuste ja nähtuste analüüsi nõudvaid ülesandeid.

Projektülesande ja iseseisvate uurimistööde hindamisel tuleb jälgida ka töö valmimise protsessi (probleemi püstitamine, andmete kogumine, selekteerimine, analüüsimine, töö vormistamine, klassis ettekandmine), mitte ainult lõpptulemust.

Arutluse hindamisel tuleb arvestada teemast arusaamist ja selle avamist; töö loogilist ülesehitust (sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte); oma seisukoha esitamist ja selle põhjendamist konkreetsete näidetega; seoste loomise ja järelduste tegemise oskust.

Ajalooallikatega töötades analüüsitakse lisaks allika sisule allika usaldusväärsust informatsiooni edasikandmisel.

IKT kasutamine

Kogu õppes kasutatakse nüüdisaja tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, arvestades kasutatava tarkvara legaalsust, interneti ja IT turvariske ning küberkuritegevust (riigiportaal, e-teenused, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, teabepäring, õigusaktid internetis).

IKT kui õpik: elektroonilised andmebaasid, infootsing ja hindamine.

IKT kui vihik: andmete esitlemine, tabelid, ajatelg, dokumendi vormistamine, referaat, ettekanne, uurimistöö, õpikeskkonnad, suhtlemine ja epost, suhtlusportaalid, jututoad, autoriõigused, intellektuaalne omand, viitamine.

II kooliastme lõpuks õpilane:

oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata;

1) loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;

- 2) teadvustab autorikaitsega seonduvaid probleeme internetis;
- 3) kasutab otsingumootoreid;
- 4) tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi.

Muinasaeg

Teema käsitlemise ajaline maht (20 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
Muinas- ja vanaaja periodiseerimine. Muinasaja arengujärku- de üldiseloomustus: kiviaja inimese tegevusalad, põlluharimisealgus, loomade kodustamine, käsitöö areng, metallide kasutusele võtmine. Eesti muinasaja üldiseloomustus, Pulli, Kunda. Muinasaegsed mälestised – kalmed ja asulakohad – ning arheoloogilised leiud. Kodukoha inimasustus	1) Kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid; 2) näitab kaardil ning põhjendab, miks ja mis piirkondades sai alguse põlluharimine; 3) teab, mis muudatusi ühiskonnaelus tõi kaasa metallide kasutusele võtmine; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, varanduslik ebavõrdsus, sugukond, hõim; 5) teab ning näitab kaardil Eesti ja	Eesti keel Kirjandus Matemaatika Arvutiõpetus Loodusõpetus Inimeseõpetus Kunstiõpetus Muusikaõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse

muinasajal.	kodukoha esimesi inimasustualasid.		tehnoloogilist pädevust. Enesemääratluspädevus
-------------	------------------------------------	--	--

Vanad Idamaad

Teema käsitlemise ajaline maht (20 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
<p>Vanaaja sisu ja üldiseloostus: ajalised piirid, looduslikud olud. Vana-Egiptuse riigikorraldus, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Vaaraod Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon. Mesopotaamia, sumerite linnriigid, leiutised (ratas, potikeder), Hammurapi seadused, eluolu, religioon, kultuurisaavutused. Iisraeli ja Juuda riik, ainujumala usk, Vana Testament, kümme</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) Selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid, ning näitab kaardil Egiptust ja Mesopotaamiat;</p> <p>2) kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse, Mesopotaamia või Juuda riigi näitel;</p> <p>3) tunneb vanaaja kultuuri- ja teadussaavutusi: meditsiin, matemaatika, astronoomia, kirjandus, kujutav kunst, Egiptuse püramiidid ja Babüloni rippaiad;</p> <p>4) teab, et esimesed kirjasüsteemid olid kiilkiri ja hieroglüüfkiri;</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Kirjandus</p> <p>Matemaatika</p> <p>Inimeseõpetus</p> <p>Loodusõpetus</p> <p>Kunstiõpetus</p> <p>Muusikaõpetus</p> <p>Arvutiõpetus.</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p>

käsku.	seletab mõisteid linnriik, vaarao, muumia, sfinks, tempel, püramiid, preester, Vana Testament.		
--------	--	--	--

Vana-Kreeka

Teema käsitlemise ajaline maht (20 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
<p>Vanim kõrgkultuur Euroopas.</p> <p>Kreeka loodus ja rahvastik.</p> <p>Kreeta ja Mükeene kultuur.</p> <p>Kreeka linnriigid.</p> <p>Ühiskonnakorraldus ja kasvatus Ateenas ning Spartas.</p> <p>Linnriikide nõrgenemine ja alistumine Makedooniale.</p> <p>Aleksander Suure sõjaretk ning maailmariigi tekkimine.</p> <p>Vana-Kreeka kultuur ja religioon, eluolu ja mütoloogia.</p> <p>Olümpiamängud.</p> <p>Homerose kangelaseepika,</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) Näitab kaardil Kreetat, Kreekat, Balkani poolsaart, Ateenat ja Spartat;</p> <p>2) teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai vanim kõrgkultuur Euroopas. Kreeka loodus ja rahvastik, Kreeta ja Mükeene kultuur sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist;</p> <p>3) kirjeldab Vana-Kreeka kultuuri ja eluolu iseloomulikke jooni järgmistes valdkondades: kirjandus, teater, religioon, kunst,</p>	<p>Eesti keel</p> <p>Kirjandus</p> <p>Matemaatika</p> <p>Arvutiõpetus</p> <p>Loodusõpetus</p> <p>Inimeseõpetus</p> <p>Muusikaõpetus</p> <p>Kunstiõpetus</p>	<p>Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames.</p> <p>Teabekeskond: teabeallikate kasutamine.</p> <p>Keelepädevust kujundab teabeallikate abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine.</p> <p>Õpioskuste kujundamine</p> <p>Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu.</p> <p>Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse</p>

ajalookirjutus, teater, kunst, arhitektuur, skulptuur, vaasimaal. VanaKreeka kultuuri tähtsus.	sport; 4) võrdleb Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust Ateena ja Sparta näitel; 5) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, eepos, olümpiamängud, teater, tragöödia, komöödia, skulptuur, Trooja sõda, hellenid, tähestik		tehnoloogilist pädevust.
--	--	--	--------------------------

Vana-Rooma

Teema käsitlemise ajaline maht (20 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õppetulemused	Lõiming teiste ainetega	Läbitavate teemade käsitlemisviisid
Rooma riigi tekkimine, looduslikud olud, kuningad. Rooma Vabariigi algus ja ühiskondlik korraldus. Rooma võim laienemine- ja	1) Näitab kaardil Apenniini poolsaart, Vahemerd, Kartaagot, Roomat, Konstantinoopolit, Ida- Roomat ja Lääne-Roomat; 2) teab Rooma riigi tekkelugu	Eesti keel Kirjandus Matemaatika Loodusõpetus Arvutiõpetus	Sotsiaalne pädevus: kujundatakse ühistegevuste raames. Teabekeskond: teabeallikate kasutamine. Keelepädevust kujundab teabeallikate

<p>Vahemere maades. Hannibal, Caesar, vabariigi lõpp. Rooma keisririigi ühiskondlik korraldus. Augustus, Rooma impeerium ja selle lõhenemine. Vana-Rooma kultuur, kunst ja arhitektuur, rahvas ja eluolu, avalikud mängud. Ristiusu teke, Uus Testament.</p>	<p>ning oskab tingimärgidest juhitudes näidata kaardil Rooma riigi territooriumi ja selle laienemist; 3) iseloomustab eluolu ja kultuuri Rooma riigis; 4) seletab ja kasutab kontekstis mõisteid vabariik, foorum, kapitolium, Colosseum, patriits, plebei, konsul, senat, rahvatruun, orjandus, amfiteater, gladiaator, leegion, kodusõda, kristlus, piibel, provints, IdaRooma, Lääne-Rooma, Kartaago, Konstantinoopol, ladina keel.</p>	<p>Inimeseõpetus Kunstiõpetus</p>	<p>abil töötamine, kirjelduste, iseloomustuste koostamine. Õpioskuste kujundamine Matemaatikapädevus: kujunemist toetatakse eelkõige uurimusliku õppe kaudu. Tehnoloogia ja innovatsioon: läbi praktiliste tegevuste, uurimusliku õppe ja IKT kasutamise kujundatakse tehnoloogilist pädevust.</p>
--	--	---------------------------------------	---

Õppekirjandus

Kõiv, M., Piir, M-M. Ajalooõpik 6. klassile. Vanaaeg I ja II osa. Kirjastus Avita: 2010

Kõiv, M., Piir, M-M. Ajaloo töövihik 6. klassile. Vanaaeg I ja II osa. Kirjastus Avita: 2010

Õpetaja poolt valmistatud jaotusmaterjalid.

Õppeaine ÜHISKONNAÕPETUS

II KOOLIASTE, 6. KLASS

Ühiskonnaõpetusel kui õppeainel on väga suur roll ja väga palju võimalusi õpilaste pädevuste kujundamiseks. Läbi uute teadmiste ja arutluste laieneb õpilaste silmaring, suhtlemisoskus ning väärtushinnangud. Oluline II kooliastme lõpuks saavutatav oskus on keskenduda õppeülesannete täitmisele ning oskus suunamise abil kasutada eakohaseid õpivõtteid (sealhulgas paaris- ja rühmatöövõtteid) olenevalt õppeülesande iseärasustest.

II kooliastmes pannakse alus iseseisva töö oskusele, sealhulgas õpilase tööle õppekirjandusega. peaks õpetaja silmas pidama, et see oleks õpilastele jõukohane, piisavalt pingutust nõudev ning pakuks eduelamust. Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; õpimapi ja uurimistöo koostamine (küsitluse korraldamine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine, loovtöö kirjutamine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Kindlasti peab iseseisvale tööle järgnema tagasiside, kinnitamaks, et kõik õpilased on õpitust aru saanud ja võimelised neid teadmisi ja oskusi ülesannete lahendamisel kasutama

Taotletakse, et õpilane:

- ✓ tunneb huvi ühiskonna probleemide vastu, oskab neid märgata ja uurida ning oma seisukohti ja valikuid põhjendada;
- ✓ oskab tulla toime tänapäeva ühiskonnas, lähtudes üldinimlikest väärtustest;
- ✓ hindab harmoonilisi inimsuhteid, mõistab oma rolli pereliikmena, sõbrana, kaaslasena ja õpilasena;
- ✓ peab kinni kokkulepetest, on usaldusväärne ning vastutab oma tegude eest;
- ✓ väärtustab oma rahvust ja kultuuri teiste rahvuste ning kultuuride seas;
- ✓ suhtub inimestesse eelarvamusteta, tunnustab inimeste, vaadete ja olukordade erinevusi ning mõistab kompromisside vajalikkust;
- ✓ tunnetab end oma riigi kodanikuna ning järgib ühiselu norme;

- ✓ oskab oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, teab oma tugevaid ja nõrku külgi ning püüab selgusele jõuda oma huvides;
- ✓ on leidnud endale sobiva harrastuse ning omab üldist ettekujutust töömaailmast
- ✓ kasutab õppides IKT vahendeid;

Õppeaine ajaline maht ja õppeprotsessi üldine korraldus

II kooliastme matemaatika tundide ajaline maht on 35 tundi:

- 6.klass   35 tundi

Õppevara ja õpikeskkond

Füüsiline õpikeskkond

Põhiline õppetegevus toimub klassiruumis, kus on internetiühendusega arvuti ja filmi vaatamise võimalus. Ühiskonnaõpetuseks vajalikud õppevahendid on:

- 1) Eesti Vabariigi poliitiline kaart;
- 2) Euroopa poliitiline kaart;
- 3) Eesti Vabariigi põhiseadus;
- 4) ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 5) ÜRO lapse õiguste konventsioon (soovitavalt 2–3 õpilase kohta üks eksemplar);
- 6) õppeotstarbelised DVD-d, CD-d;
- 7) erialased teatmeteosed, ajalehed ja ajakirjad ning statistilised ja metoodilised materjalid

IKT kasutamine on ära toodud tabelis õppesisu lahtris iga teema juures. Õppekeskkond peab äratama huvi aine vastu ning arendama õpilase mõtlemis-
oskust. Õpetus peab õpilase jaoks olema tähenduslik: arusaadav ning seostatud õpilase igapäevase elu ja nende huvidega. Õpikeskkond laiendatakse
klassiruumist kooliõue, loodusesse, rakendades uurimuslike elementidega õuesõpet.

Kontroll, hindamine, tagasiside õppijale

Hindamise eesmärk on toetada eelkõige õpilase arengut ja õpimotivatsiooni. Motiveerijaks ei tohi kujuneda hinne. Märksa olulisem on näidata, kuidas õpitu praegu ja tulevikus õpilase enda eluga seotud on – kuidas õpitut kasutada saab.

Õpitudemusi hinnatakse selle vanuseastme hindamispõhimõtete järgi. Hinnangute andmisel ja numbrilisel hindamisel võetakse aluseks ainekavaga määratletud õpitudemused ning nende sõnastamiseks kasutatavad tegevused.

Hinnatakse õpilaste teadmisi, silmaringi, probleemide nägemise ja analüüsimise oskust, aktiivsust tunnis

Veerandi hinde panemisel hinnatakse ka õpilase püüdlikkust, suhtumist, tunnis kaasatõõtamist (eriti siis, kui hinne on kahe vahel).

Kokkuvõtvaks hindamiseks sobivad arvamyslugu ja juhtumianalüüs, dokumendi, kaardi tundmine, avatud ja etteantud vastustega ülesanded, mõiste ja selgituse kokkuviiimine, teabe tõlkimine teise vormi (graafikust tabelisse vms) ning informatsiooni leidmine, kasutamine ja rühmitamine. Selles vanuseastmes on eriti oluline, et arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitaks jõukohasuse põhimõtet. Alustada tuleks lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

Kujundavalt hinnatakse õppe kestel toimuvat ja keskendutakse eelkõige õpilase arengu võrdlemisele tema varasemate saavutustega. Tagasiside antakse õigeaegselt ja täpselt ning kirjeldatakse õpilase tugevaid külgi ja vajakajäämisi. Esitatakse ettepanekuid edaspidisteks tegevusteks, mis toetavad õpilase arengut. Kujundavas hindamises on tähtis koht õpilase enesehinnangul.

Üldpädevused

6. klassi lõpetaja:

- on viisakas, sõbralik, väarikas, vastutustundlik, töökas, täpne ja aus;
- teab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid;
- mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted

saavad toimida koolis; märkab probleeme koolis, toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat;

- loetleb Eesti riigi valitsemise põhilisi institutsioone ja kirjeldab nende ülesandeid (kohalik omavalitsus, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus);
- teab, mis on põhiseadus ja teised seadused ning miks seadusi tuleb täita; teab, mis on lapse õigused ja vastutus;
- selgitab näidetega, mis on kodanikuühendus, kodanikualgatus ja vabatahtlik töö; põhjendab vabatahtliku töö vajalikkust ning pakub abi abivajajatele; tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- mõistab inimeste iseärasusi; teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on salliv erinevuste suhtes ning valmiskoostööks; oskab vältida ja lahendada konflikte;
- toob näiteid ühiskonna toimimiseks ja arenguks vajalikest elukutsetest ja ettevõtetest ning väärtustab töötamist kui peamist elatusallikat; tunneb oma õigusi ja vastutust omanikuna ning tarbijana;
- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks ning seda kriitiliselt hinnata; esitab oma teadmisi ja seisukohti selgelt ja veenvalt ning suudab neid põhjendada; loob, kasutab ja jagab infot ning väärtustab enda ja teiste autorite tööd;
- teab, et tal on õigus saada abi, ning oskab leida abi ettetulevates elusituatsioonides

VI KLASS (1 tund nädalas, kokku 35 tundi)

Õppesisu	Taotletavad õpitulemused	Lõiming teiste ainete-ga	Läbivate teemade käsitlemisviisid
I Sotsiaalsed suhted (11 tundi) 1. Inimesed meie ümber, kogukonnad; Euroopa riigid ja rahvad; sallivus (6 tun- di) Õppesisu: Eestis ja õpilase kodukohas elavad rah-	Õpilane 1. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodukoha rahvas ja kodukoha rahvused. 2. Nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning	Eesti keel: lugemis- palad; teemad „Rah- valuule“, „Omakul- tuur ja kultuuriline mitmekesisus“ loodusõpetus: geo- graafiline kaart, eesti	Kultuuriline identiteet- peatükk 1.1 Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarüh- mad

<p>varühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm)</p> <p>Sooline võrdõiguslik.</p> <p>Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas.</p> <p>Sõpruskond. Koolipere</p> <p>Euroopa riigid, Eesti naaberriigid</p> <p>IKT kasutamine:</p> <p>Eestimaa Rahvuste Ühenduse infolehed http://www.nationalities.ee/</p> <p>Eesti Kirikute Nõukogu http://www.ekn.ee</p> <p>jne), raamatusari</p> <p>„Rahvused Eestis”, tõsielufilmid sarjast „Etnomosaiik”, kohaliku omavalitsuse kodulehekülg;</p> <p>maailmahariduse portaal http://www.maailmakool.ee</p> <p>Sotsiaalministeerium: http://www.sm.ee/tegevus/sooline-vordoiguslikkus.html ;</p> <p>Euroopa Komisjon:</p> <p>Nimede päritolu;</p>	<p>kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone.</p> <p>3. Nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid.</p> <p>4. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid sallivus, võrdõiguslikkus</p> <p>5. Toob näiteid meeste ja naiste võrdsete õiguste ning nende rikkumiste kohta.</p> <p>6. Suhtub sallivalt erinevustesse</p> <p>7. Teab ja hoiab kogukonna traditsioone.</p> <p>8. Seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet riik.</p> <p>9. Nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis.</p> <p>10. Teab, mis on isikutunnistus ja vajalikud reisidokumendid (pass, isikutunnistus)</p>	<p>naaberriigid; kehaline kasvatus: liikumismängud; tööõpetus: käeline tegevus;</p> <p>muusika: tutvumine erinevate maade muusika ja kultuuriga</p> <p>võõrkeel: naaberriigid, tegevused maal ja linnas;</p> <p>Ajalugu: kogukonna identiteedi teke</p> <p>Inimeseõpetus: Suhted teisetega, erirahvuste vahel</p>	
--	--	--	--

<p>vaba sugupuu tegemise programm GENI (www.geni.com), see on ingliskeelne programm, mida on lihtne kasutada ning mis on ühtlasi sotsiaalne suhtluskeskkond</p>			
<p>2. Vabatahtlik tegevus: kodanikuühendused ja-algatus; koostöö (5 tundi)</p> <p>Õppesisu:</p> <p>Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus, Noorteorganisatsioonid Eakohased kodanikualgatused võimalused Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused Noorteportaal NIP http://www.nip.ee/ noorteorganisatsioonid (nt kodutütred) http://www.kodutytar.ee , skaudid http://www.skaut.ee/, ELO http://www.elo.ee/ Eesti Mittetulundusühingut</p>	<p>Õpilane:</p> <p>1) seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus;</p> <p>2) nimetab kodukohas tegutsevaid seltsi, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>3) nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;</p> <p>4) teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse korral;</p> <p>5) toob näiteid vabatahtliku töö kasu-</p>	<p>Matemaatika: statistilised materjalid</p> <p>Inimeseõpetus: suhted teistega</p> <p>Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond ja rahvussuhted“</p>	<p>Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus</p>

<p>e ja Sihtasutuste Liit http://www.ngo.ee/ KOV-i koduleheküljed, kohalikud ajalehed</p>	<p>likkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi</p>		
<p>II Demokraatia (11 tundi) 1. Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine (7 tundi) Õppesisu: Rahva osalemine ühiskonna valitsemises Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, Kohus Kohalik omavalitsus, Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimväärikusele jne) IKT kasutamine: E-demokraatia võimalused (nt Riigiportaal http://www.eesti.ee näidisreferendumi või valimiskampaania (-reklaami) korraldamine</p>	<p>Õpilane: 1) kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis; 2) märkab ning arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ning pakkuda abi probleemide lahendamisel; 3) toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat; 4) tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi ning tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu.</p>	<p>Ajalugu: demokraatia kujunemine Matemaatika: statistiline materjal Eesti keel: teema „Kodanikuühiskond“ Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Ajalugu: erinevad riigiinstitutsioonid ajaloo vältel Loodusõpetus: asula elukeskkonnana Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Kunstiõpetus: teema</p>	<p>Tervis ja ohutus: Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põhiõigused; sotsiaalmajanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused • Lapse õigused, kohustused ja vastutus • Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploatimine jm UNICEFi tegevus. • Ressursside jagunemine maailmas, tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine.

<p>Riigiasutuste kodulehed (nt Haridus-ja Teadusministeerium http://www.hm.ee/ , Riigikogu http://www.riigikogu.ee/ , Vabariigi President http://www.president.ee/et/ jne) 2. Koolidemokraatia; lapse õigused ja võimalused osaleda poliitikas (4 tundi) Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Lapse õigused (õigus saada haridust, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal. IKT kasutamine: Põhikooli-ja gümnaasiumiseadus, õpilasmavalitsusi käsitlevad kodulehed (nt Eesti Õpilasesinduste Liit http://www.escu.ee/ jne);</p>		<p>avamine omaloomingus</p> <p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p> <p>Inimeseõpetus: suhtlemine teistega, konfliktide lahendamine</p> <p>teema „Turvalisus ja riskikäitumine“</p> <p>all õnnetusjuhtumite ennetamine, abikutsumine</p> <p>Eesti keel: teema „Kodus ja koolis“</p> <p>Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses</p>	
---	--	--	--

<p>Lapseõiguste konventsioon, noorte abi-telefonid (nt Lasteabi telefon 116, 111 jne)</p>			
<p>III Töö ja tarbimine (7 tundi) Õppesisu: Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe Elukutsed ja ettevõtted kodukohas Teadlik, säästev tarbimine Töökultuur ja tööetika IKT kasutamine: Raha planeerimine (nt tarbijaveeb http://www.minuraha.ee jne), statistilised andmebaasid (nt Statistikaameti kodulehekül http://www.stat.ee/ jne) elukutsevalikut hõlbustavad lehed (nt Rajaleidja http://www.rajaleidja.ee/ jne)</p>	<p>Õpilane: 1) teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel; 2) teab, kuidas teenitakse raha ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning planeerida oma aega; 3) teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid; 4) iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed; 5) selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale; 6) oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi</p>	<p>Inimeseõpetus: teema „Tervislik eluviis“ juures päevaplaani koostamine Matemaatika: kulude planeerimine, kell ja kalender Eesti keel: väärtused ja kõlblus Kirjandus: teema käsitlemine ilukirjanduses Tehnoloogiaõpe: töömaailm</p>	<p>Elukestev õpe Keskkond ja jätkusuutlik areng</p>

<p>Tarbimisega seotud kodulehed (nt Eesti Tarbijakaitse Liit http://www.tarbijakaitse.ee/, elektrooniline tarbija- ja pakendiinfo http://www.envir.ee/999 jn</p>			
<p>IV Meedia ja teave (6 tundi) Õppesisu: Raamatukogu, Internet Ajalehed, ajakirjad, raadio, televisioon, meediakanalite integratsioon Teadlik infotarbimine ja –edastamine Autoriõiguste kaitse. IKT kasutamine: Tuntumad otsingumootorid (nt Google, Neti jne), Oma kooli leht, kohalikud ja üleriigilised ajalehed, ajalehtede elektroonilised väljaanded (nt Postimees www.postimees.ee),</p>	<p>Õpilane: 1) oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingu-mootoreid ning entsüklopeediat; 2) oskab eristada fakti ja arvamust; 3) oskab esitada oma teadmisi ja seisukohti; loob, kasutab ning jagab infot; 4) väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest ning teadvustab autori- kaitsega seonduvaid probleeme Internetis;</p>	<p>Eesti keel: teabekeskond Inimeseõpetus: internetisuhtluse ohud ja võimalused</p>	<p>Teabekeskond Tehnoloogia ja innovatsioon</p>

<p>kooliga seotud infoportaalid (nt Miksike http://www.miksike.ee/ , Koolielu www.koolielu.ee Interneti-põhised teatmeteosed (nt Wikipedia), noorteportaalid (nthttp://www.kuut.ee/), suhtluskeskkonnad (nt Rate, Orkut, Facebook, Twitter jne); e-raamatukogud (nt ESTER), muusika ja video vahetuskeskkonnad (nt YouTube jne.) Intellektuaalomandi kohta käiv info (nt http://www.autor.ee/est jne)</p>	<p>5) tunneb Interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsiooni- lise enesemääramise võimalusi; 6)mõistab, et reklaami taga on müügi- edu taotlus.</p>		
---	---	--	--